

ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದೀಯ ಅಂಶಗಳು

డಾ. ಕೆಕ್ಕಣಿ. ಬಿ. ಎಸ್. ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಧಿಮ ದಂಜೆ ಕಾಲೇಜು ಬ್ಯಾಡ್‌ಗಿ, ಮೊಬೈಲ್ ಸಂಖ್ಯೆ: 9535092407,

Email:chikkannabs@gmail.com

Abstract: ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಲೋಕ ಜ್ಞಾನದ ತಾಯಿಬೇರು ಜಾನಪದವೆಂಬುದು ಸರ್ವವೇದ್ಯವಾದುದು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಸಮಾಜ, ವಿಜ್ಞಾನಗಳು ಜಾನಪದದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಕೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳ ಸತ್ಯವು ಸಮೃದ್ಧಗೊಂಡಿದೆ. ಜಾನಪದವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ರದ್ಧಾಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಕಾರಸ್ಥರಿಂದ ಸ್ವಿಷ್ಟಪ್ಪಡ್ಡಿ ಶಿಪ್ಸಾಹಿತ್ಯವಾದರೆ, ಅನಕ್ಕರಸ್ಥರ ಸ್ವಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅತಿ ಸಹಜವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದಿಮಾನವರು ದೇವನಂದಿನ ನೋವು-ನಲಿವು, ಅನಿಸಿಕೆ-ಅನುಭವ, ಕನಸು-ಕಲ್ಪನೆ, ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹಾಡು, ಕಥೆ, ಗಾದೆ, ಒಗಟು, ಒಡಮಗಳನ್ನು ಮೌಲಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಆಡುನುಡಿಗಿಂತ ವಿಶೇಷವಾದ ದ್ವಿನಿ, ಬನಿ, ಪರಿಣಾಮ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಹೊಳಹುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಮರೆಯಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊದಲು ಕೇಳಿದವರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ, ಮಗದೊಬ್ಬರಿಗೆ, ಇಡೀ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮೌಲಿಕವಾಗಿ ವರ್ಗಾಯಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಮುಂದೆ ಲಿಪಿಯ ಉಗಮವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಾವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ವರ್ಷಾಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯು ಅನುಭವಗಳು ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತರ ಮನೋ ಭಾವಿಕಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಜೀವಧಾತವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದವು. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಈ ಸಂಗತಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನುವುದು ಮಾನವ ಬದುಕಿನಿಂದ ಹೊರತ್ತಲ್ಲ. ಜನರಿಂದ ಜನರಿಗಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಜನರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ

ಭಾಷೆಯೊಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಉಪಯುಕ್ತ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ಜೀವನಬ್ಧವು ಮತ್ತು ಬಿರಂತನವು ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಜೀವನದರ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಮೊಳಕೆಯೋಡೆ ಯಬೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಜಾನಪದವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ ಯಾವ ಮಹಾಕೃತಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮನದಷ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು: ಮೌಲಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅನ್ವಯಕರಸ್ಥರಿಂದ ರೂಪಗೊಂಡಿದೆ. ಜನಪದರ ಅನುಭವ ಅಗಾಧವಾದುದು. ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾಲಫಟ್ಟದ ಲೇಖಕರು ಜಾನಪದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಂದಣ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಲೋಕ ಜ್ಞಾನದ ತಾಯಿಬೇರು ಜಾನಪದವೆಂಬುದು ಸರ್ವವೇದ್ಯವಾದುದು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಸಮಾಜ, ವಿಜ್ಞಾನಗಳು ಜಾನಪದದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಕೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳ ಸತ್ಯವು ಸಮೃದ್ಧಗೊಂಡಿದೆ. ಜಾನಪದವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರದ ಉಸಿರಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಪಟ್ಟದ್ದು ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯವಾದರೆ, ಅನ್ವಯಕರ ಸ್ವಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅತಿ ಸಹజವಾದ ಅಭಿವೃತ್ತಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದಿಮಾನವರು ದೈನಂದಿನ ನೋವೆ-ನಲಿವು, ಅನಿಸಿಕೆ-ಅನುಭವ, ಕನಸು-ಕಲ್ಪನೆ, ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹಾಡು, ಕಥೆ, ಗಾದೆ, ಒಗಟು, ಒಡಪುಗಳನ್ನು ಮೌಲಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಆದುನುಡಿಗಿಂತ ವಿಶೇಷವಾದ ದ್ವಿನಿ, ಬನಿ, ಪರಿಣಾಮ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಹೊಳುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಮರೆಯಲಾಗುತ್ತಿರಲ್ಲ. ಹೊದಲು ಕೇಳಿದವರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ, ಮಗದೊಬ್ಬರಿಗೆ, ಇಡೀ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮೌಲಿಕವಾಗಿ ವರ್ಗಾಯಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಮುಂದೆ ಲಿಪಿಯ ಉಗಮವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ವರ್ಣಾಶಿಕ ಪರಂಪರೆಯು ಅನುಭವಗಳು ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತರ ಮನೋಭಾವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದದರಿಂದ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಜೀವಧಾತವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದವು. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಈ ಸಂಗತಿ ಅನ್ಯಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯವೆನ್ನುವುದು ಮಾನವ ಬದುಕಿನಿಂದ ಹೊರತೆಲ್ಲ. ಜನರಿಂದ ಜನರಿಗಾಗಿ ಹಟ್ಟಿ, ಜನರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯೊಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಉಪಯುಕ್ತ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ಜೀವನಬ್ಧವು ಮತ್ತು ಬಿರಂತನವು ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಜೀವನದರ

ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಮೊಳಕೆಯೋಡೆ ಯೆಚೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಜಾನಪದವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ ಯಾವ ಮಹಾಕೃತಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮನದಷ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಳಗ್ನಡದ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ, ಪಂಪ, ರನ್ನ, ನಾಗವರ್ಮ, ನಯಸೇನ, ಬಂಧುವರ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮತೀವ, ರಗಳೆ, ಕೀರ್ತನೆಗಳು, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಶ, ಸರ್ವಜ್ಞ ವುಂತಾದವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದದ ವಿವಿಧ ವುಂಬಿಗಳು ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ಗುರ್ತಿಸ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿದ ವಚನಕಾರರು ಮುರಾಣ ಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ, ಭಿನ್ನವಾದ ಮತ್ತು ಜೀವಂತವಾದ ಹೊಸ ಅನುಭವ ಲೋಕವನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟರು. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಾಜಾಶ್ರಯದ ಸಂಕೋಲೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಜನರ ಬಳಿಗೆ ತಂದರು. ವಚನದ ಕೇಂದ್ರ ನೆಲೆಯ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಜನಪದರ ಭಾಷೆ, ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿ, ಆವರಣ ನಿರ್ಮಾಣ ಹಾಗೂ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದದ ಅಶಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು.

ಪ್ರಾಚೀನದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದವರೆಗೆ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಸಂವೇದನಗಳು ಹೊಸ ನೆಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿದೆ. ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಚನ್ನೆಣ್ಣಿ ವಾಲೀಕಾರ, ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗ್ರಿ, ಜಂಬಣ್ಣ ಅಮರಚಿಂತ, ಶಂಕರ ಕಟಗಿಯವರು ಜಾನಪದ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಸೂರೆ ಮಾಡಿದರು ಎನ್ನಬಹುದು. ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆಯೂ ಬಂಡಾಯ ಮನೋಧರ್ಮದೊಂದಿಗೆ ತಳುಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಎರಡೂ ಸಂವೇದನೆಗಳು ಅಂತರ್ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಪನಾದಿಯಾಗಿ ವಚನಕಾರರು, ಕೀರ್ತನಕಾರರು, ಸರ್ವಜ್ಞನಿಂದ ಬಂಡಾಯ ಪರಂಪರೆಯು ಮುಂದುವರಿದು ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೌಲ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಮನೋಧರ್ಮವಾಗಿ ಸ್ವೀಕಾರಗೊಂಡಿದೆ. ಅನೇಕ ಶಿಶ್ಯಿಂತರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಎಪ್ಪತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಸಂಘರ್ಷ ಸಮಿತಿ, ಕನಾರ್ಚಿಕ ರಾಜ್ಯ ಸಮುದಾಯ ಸಂಘಟನೆ, ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಂಥ ಪ್ರಗತಿಪರ ಆಂದೋಲನಗಳು ಮಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ, ಅನ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯ ಚಳುವಳಿ ರೂಪಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ

ನೆಲೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ದಲಿತ, ಮಹಿಳಾ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂವೇದನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬೇರೊಂದು ಅನುಭವ ಲೋಕವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಹೊಸ ದನಿಗಳಿವೆ. ಶೋಷಿತರ ದನಿಯಾದ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಖಿಡ್ಗವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಜನರ ನೋವಿಗೆ ಮಿಡಿವ ಪ್ರಾಣಮಿಶ್ರವಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಜಾನಪದೀಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಕೆಂಡುಮೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಜನಪದವು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇಲಾಗಿರದೆ ಕಲೆ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಆಚರಣೆ-ಹಬ್ಬ-ಹಂಡಿಮೆ-ದೇವರು ಮುಂತಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಭೂಮಿ-ಬಾನುಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಜಾನಪದ ನೆಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಹಿಸಿರುವಂತದ್ದಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಮಾಜ, ಭೂಮಿ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿನ ಬಗೆಗೆ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದಾಗಿದೆ. ಬರಗಾಲ, ಮಳೆಗಾಲ, ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನ, ಹಸಿವು ಮತ್ತು ಬಡತನಗಳ ಬಗೆಗೆ ಜನಪದರಂತೆ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗೆ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಮಣಿಯಾದರೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ.

ನವೋದಯದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೇಯವರು, ನವ್ಯರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರರು ಜಾನಪದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳುಗಳ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮುರಿದುಕಟ್ಟಿ ವರ್ತಣಮಾನದ ಆಶಯಕ್ಕನುಗೂಣವಾಗಿ ಹೊಸ ಹಾಡಿನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ‘ಹೊಲ್ಮಾದಿಗರ ಹಾಡು’, ‘ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳು’, ಜೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರ ‘ಹಾಡಕ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಪದಗಳು’, ‘ಬಂಡೆದ್ದ ದಲಿತರ ಬೀದಿ ಹಾಡಗಳು’, ‘ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ವಿಂಡದ ಹಾಡಗಳು’ ಹಾಡಿನ ಸಂಗ್ರಹಗಳಾದರೆ, ‘ಕಿರಿತಲಿ ಮಾನವನ ಜೀವದ’ ಜಾನಪದ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಮಣಿಯಾಗಿದೆ. ಕಂಪಾರವರ ‘ಗುಂಡಮೈನ ಹಾಡು’, ಬರಗಾರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ನವರ ‘ಮಾದಿಗರ ಮಡುಗಿ’ ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ ‘ದನಿಯೆತ್ತಿ ಹಾಡೇನ’ ಮತ್ತು ‘ಪದಕಟ್ಟಿ ಹಾಡೇನ’ ಹಾಡಿನ ಸಂಕಲನಗಳಾಗಿವೆ. ಇವರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿಮಪ್ರಭು ಬೆಟ್ಟದೂರ, ಎಸ್.ಜಿ.ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯ, ಮಾಲತಿ ಪಟ್ಟಣತೆಟ್ಟಿ, ಕಮಲಾ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ, ಸಮಿತಾ

ನಾಗಭೂಷಣ ಮುಂತಾದವರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಳು ತೀವ್ರತೆರವಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿವೆ. ಎಸ್.ಎಸ್.ಹಿರೇಮುತರವರ ‘ಕಪ್ಪನೆಲದ ಹಾಗಳು’ ಹಾಗೂ ‘ಕೂಲಿಕಾರರ ಗೀಗೀಪದ’, ಕೆ.ರಾಮಯ್ಯನವರ ‘ಬರುತಿಹವು ನಾವು’ ಮುಂತಾದ ಹಾಡುಗಳು ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಬಂದಿರುವುದು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಸತ್ತೆ ಮತ್ತು ಶೈಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಕಟ್ಟಾದ ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ದ್ವಿಪದಿ. ಸುಷ್ವಿಪದ, ಕೋಲಿಪದ, ಚೌಡಿಕೆ ಪದಗಳು ದ್ವಿಪದಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರ, ಬಸವರಾಜ ಸಬರದವರ ಆರಂಭದ ಕಾವ್ಯ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಮುವಶ್ತಾರು ದ್ವಿಪದಿ ಹಾಡುಗಳಿವೆ. ಇತರ ಕವಿಗಳ ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿಪದಿ ಹಾಡುಗಳು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಕಮಲಹೆಮ್ಮೆಗೆಯವರ ‘ಸೋಯೆನ್ನಿರ್ಲೇ’ ಸವಿತಾ ನಾಗಭೂಷಣರವರ ‘ದುಃಖ’ ದ್ವಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಚೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರರ ದ್ವಿಪದಿಯೊಂದು ಹೀಗಿದೆ.

“ಯಾರು ಎತ್ತರು ಬಿದ್ದ ನಮ್ಮನು ನಾವೆ ಏಳುವ ಬನ್ನಿರೊ
ನಮ್ಮ ಹಗೆಗಳನೆಲ್ಲ ಹಣೆಯಲು ಕೊಡಲಿ ಕತ್ತಿಯ ತನ್ನರೊ”
॥ಕೋಲು॥

ಕೋಲಾಟಪದ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದದ ಹಾಡುಗಬ್ಬದಂತೆ ಕಂಡರೂ ಮೂಲ ಸಂರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಬೆಳದಿಂಗಳ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜನಪದರ ಕೋಲಾಟದಲ್ಲಿ ತನ್ನಯಿತೆಯ ಪುಳಕವಿದ್ದರೆ, ಇಂತಹ ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಎದೆಯ ನೋವನ್ನು ತೆರೆದಿದುವ ಕವಿಯ ಕೋಲಾಟದ ಧೋರಣೆ ಮತ್ತು ಆಶಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಅಸಮಾನತೆ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಹಾಡುಗಬ್ಬವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯ ಆಶಯ ಬೇರೆಯಾದರೂ ಜನಪದದ ಮೂಲ ಹಾಡುಗಬ್ಬಕ್ಕೆ ಮುಣಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಪದಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ‘ಬಿದ್ದಾಪು ಮನೆಗಳು’ ‘ಕತ್ತೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ’ ಗಮನಸೆಳೆಯುವ ಶ್ರೀಪದಿ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಚೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರರ ‘ಕಗ್ನತೆ ಖಂಡದ ಕಾವ್ಯ’ ಸಂಕಲನದ ‘ಎಲ್ಲಮ್ಮೆ’ ‘ನನ್ನ ಜೀವನ’ ‘ಸಾವಿನ ಶ್ರೀಪದಿ’ ‘ನನ್ನ ಹಕ್ಕಿಯ ಹಾಡು’ ಮುಂತಾದವು. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದವರ ‘ರಕ್ತಮಾಂಸದ ಹಾಡು’ ‘ಹೀಗಂದ್ರ ಮುಂದ ಹ್ಯಾಂಗ’ ‘ಬತ್ತಿ ಹೋಗತಾವ ಬದುಕೆಲ್ಲ’ ಇಂತಹ ಶ್ರೀಪದಿ ರಚನೆಗಳು ಗಮನಾರ್ಥವಾಗಿವೆ.

ಅರವಿಂದ ವೂಲಗತ್ತಿಯವರ ‘ಮೂಕನಿಗೆ ಬಾಯಿಬಂದಾಗ’ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ ಮೂವತ್ತಾರು ಬಿಡಿ ತ್ರಿಪದಿಗಳು ಜನಪದೀಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

“ಸುರುವೀಗಿ ನನಬಳಗ ಯಾರನ್ನ ನೆನೆಯಲೆ
ಬಾಬಾ ಸಾಹೇಭು ನೆನೆದೇನಾ ನನಬಳಗ
ಹುಟ್ಟಿದ ಜಲ್ಲ ಸಾಥಕ”²

ಭಂದಸ್ಸಿನ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳ ತ್ರಿಪದಿ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಗೇಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಜನಪದದ ತ್ರಿಪದಿಯಂತಿದೆ. ಜನಪದರು ಭಾತಾಯಿಯನ್ನ ಸ್ತುರಿಸುವರು. ಸುಖ-ಸಂಶೋಷ, ನೋವು-ನಲಿವುಗಳನ್ನ ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆ ಬಂಡಾಯ ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ನೋವಿನ ನೆಲೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿವೆ. ಜಾತಿಯತೆ, ಮೇಲು ಕೀಳು, ದೇವರು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ದನಿಯೆತ್ತುವ ಲಿಧ್ಯದಂತೆ ಹರಿತವಾಗಿವೆ. ಜನಪದ ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಲಂಯಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಕಲಾವಂತಿಕೆ ಬಂಡಾಯ ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬಕ್ಕೆ ಇರುವುದಾಗಿವೆ. ಚೌಪದಿಯಲ್ಲೂ ಕಾವ್ಯರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ

“ಬರುತ್ತಿಹೆವು ನಾವು ಬರುತ್ತಿಹೆವು
ಬರುತ್ತಿಹೆವು ನಾವು ಬರುತ್ತಿಹೆವು
ಯುಗಯುಗಗಳಿಂದ ನೀವೋ ತುಳಿದ ಜನಗಳ
ಕೊರಳ ದನಿಗಳು ನಾವು”³

ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬದ ಭಂದಸ್ಸಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ರೂಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚೌಪದಿಯನ್ನೇ ಹೊಲುತ್ತದೆ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ, ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಚೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರ, ಅಲ್ಲಮಪ್ಪಣಿ ಬೆಟ್ಟದೂರ, ಎಸ್.ಜಿ.ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ ಚೌಪದಿಗಳು ಸೋಗಸಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ.

ಗೀಗಿಪದ, ಡೊಳ್ಳಿನಪದಗಳನ್ನು ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಫುರಾಜ್ ಅರುಣಕಲ್ ರವರ ‘ಒಂಟಗೂಗಿಯ ಲಾವಣಿ’ ಬಸವರಾಜ ಸಬರದವರ ‘ದನಿಯೆತ್ತಿಹಾಡೇನ’ ಮತ್ತು ಚೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರ ‘ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ವಿಂಡದ ಕಾವ್ಯ’ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಲಾವಣಿಗಳಿವೆ. ಅವು ಜನಪದರ ‘ಕಿತ್ತಾರಿನ ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ಲಾವಣಿ’, ಸಂಗೊಳ್ಳಿರಾಯಣಿನ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತವೆ. ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ವಾಲೀಕಾರರ ಲಾವಣಿಗಳು ಜನಪದ ಲಾವಣಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ‘ಅಲ್ಲೆಪುಂತವರೆ’, ವಡ್ಡಗೆರೆ ನಾಗರಾಜಯ್ಯ ‘ಆಸಾದಿ’ ಎಸ್.ಜಿ.ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯ

‘ಬಿಜ್ಞಳನ್ಯಾಯ’ ಮತ್ತು ‘ಅನ್ವನೀತಿ’ ಜಾನಪದ ಪರಿವೇಷದಲ್ಲಿರುವ ಖಂಡಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ಲಾಣಿಗಳ ಮುಂದುವರಿದ ರೂಪದಂತಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಭಜನೆ ಅಥವಾ ತತ್ವಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುಂ. ವೀರಭದ್ರಪ್ರಸಾದರ ‘ಹಾರಬಾರದೆ ನವಿಲಮೇಲೆ’ ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ ‘ಗುಬ್ಬಿಯೋಂದು ಗೊಡು ಕಟ್ಟಾದೋ’ ತತ್ವಪದಗಳು ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರದೆ ಬದುಕಿನ ಹಡುಕಾಟ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಗೂಢತೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತವೆ. ಭಜನೆ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಹರಿತಪಾಗಿ ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಜೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರಿಗೆ ಬಯಲಾಟ ಹಾಡುಗಳ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ. ‘ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಖಂಡದಕಾವ್ಯ’ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಇದು ಬಯಲಾಟದ ಹಾಡುಗಳಿವೆ.

ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳ್ಳಬಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದದ ನೇರವಾದ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ. ಕೆಲವೋಂದು ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಸಾದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಹಾಡುಗಬ್ಬವಲ್ಲದೆ ಗಂಗೆಗೌರಿಹಾಡು, ಸ್ತುತಿಪದ, ಬುಲಾಯಿಹಾಡು, ಚೌಡಿಕಪದ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವ್ಯದ ಆಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬವಿದೆಯೇ ಏನಿಸಿ: ಆಶಯ ಮತ್ತು ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಹಾಡಿಗಿಂತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆಶಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಜನಪದವು ಎಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತೋ ‘ಬಂಡಾಯ’ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಆಡುನುಡಿಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಲಯ, ಗೇಯತೆಗಳು ಜನಪದದ ಮೂಲ ದಾಟಿಯಂತಿರದೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

“ಕೆಂಡಸಂಪಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಡಗಳು ಅಡಗಿದ್ದು
ಮುಡಿದ ಹೆಣ್ಣಿಗಳೆಲ್ಲ ಬೂದಿಯಾದೋ
ಹೆಣ್ಣೆ ಇಟ್ಟಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕೆಂಮುಕಮಲವು ಮೂಡಿ
ಬರುವ ಜನತೆಗೆ ಹೂಪು ಹಾದಿಯಾದೋ”⁴
“ಕಣ್ಣೀರು ಮುತ್ತಾಗಿ ಹೋಗ್ಗಾಪೋ ಬಸವ
ಎದೆಬ್ಬಾನಿ ಹೂವಾಗಿ ಅರಳ್ಬಾಪೋ ಬಸವ”⁵

ಸಿದ್ಧಲೀಂಗಯ್ಯನವರ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಮೈಸೂರು ಭಾಗದ ಜನಪದಲಯ ಹಾಗೂ ಕಲಾತ್ಮಕತೆ ಯಿದ್ದರೆ ಜೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರರ ‘ಬಸವಣಿನ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕನಾಟಕದ ಲಯವಿದೆ. ಕಣ್ಣೀರು ಮುತ್ತಾಗುವ, ಎದೆಬ್ಬಾನಿ ಹೂವಾಗಿ

ಅರಳುವ ಪರಿ ಅನನ್ಯವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಹಂತಿಹಾಡು, ದೊಡ್ಡಾಟ, ಸಣ್ಣಾಟ, ದೊಳ್ಳಾಡು ಮೊಹರಂಪದಗಳ ಲಯವನ್ನು ಬಂಡಾಯಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಳಬಹುದು. ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಸಬದ್ವತೀಯನ್ನು ಬಂಡಾಯಕವಿಗಳು ಅನುಸರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಸಕ್ಕಿಂತ ಲಯ, ಧ್ವನಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಳು ಮನೆಮಾತಾಗಿರುವಂತೆ, ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯದ ವಚನ, ಕೀರ್ತನೆ ಹಾಗೂ ಬಂಡಾಯದ ಚಳುವಳಿಯ ಹಾಡುಗಳು ಡಿ.ಎಸ್.ಎಸ್, ಸಮುದಾಯ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಇತರೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಜಾಧ್ವಾ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಜನಮನವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿವೆ.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಶಿವತೀರ್ಥನ್, ಮನಜ ಮುಂತಾದವರು ದ್ವಿಣಿ ಕನಾಟಕದ ಆಡುನುಡಿಯನ್ನು, ಚೆನ್ನಣಿ ವಾಲಿಕಾರ, ಶಂಕರ ಕಟಗಿ, ಬಸವರಾಜ ಸಬರದವರ ಮುಂತಾದವರು ಉತ್ತರಕನಾಟಕದ ಆಡು ನುಡಿಯ ಸೊಬಗನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

“ಸೌದೇಸಿಗದಂಗೆ ಸಿಗಿತಿನಿ, ಸಾವ್ಯಾರಮಯ್ಯ
ಕಳ್ಳುಪಟ್ಟಿ ಬಗಿತಿನಿ, ಕುಟ್ಟಿನಿ
ಹುಡಿತಿನಿ ಗಟಗಟನೆ, ಹೆಂಡಕುಡ್ಡಂಗೆ
ಸಾವ್ಯಾರಿ ರಕ್ತನಾ”⁶

ದಲಿತರ ಆಡುನುಡಿಗಳು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಕಾವ್ಯದ ಜೀವಾಳವಾಗಿವೆ. ಕುಟ್ಟಿನಿ, ಹುಡಿತಿನಿ, ಗಟಗಟ ಇಂತಹ ಜನಪದ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದಿಂದ ಬಂದ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಉಸಿರಿನಷ್ಟೇ ಸಹಜವಾಗಿ ಆಡುಮಾತಿನ ಲಯ ದಕ್ಷಿಂದೆ. ಆಡುಮಾತಿನಂತೆ ‘ಹೊಕ್ಕಾಗ ಮಣಿಸಿಹಣ್ಣ ತೋಳಿದಾಂಗ’ (ಮೂಕ ಮಾತನಾಡಿದಾಗ- ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗ್ರಿ) ನನ್ನನಿನ್ನ ಮಾತು ಕಂಕ್ಕಾಗ ಕಾಳ ಉಳಿದಾಂಗೆ (ನನ್ನನಿನ್ನ ಮಾತು-ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ) ಗಾದೆಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿಯೂ ಬಂಡಾಯ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಜಾನಪದೀಯ ಅಂಶಗಳಿವೆ.

ರೈತರ ಕಾಯ-ಕ್ಕೀತ್ತ ಭೂಮಿ. ಜನಪದರಿಗೆ ಅಪಾರ ಮೂಜ್ಞಭಾವನೆಯಿದೆ. ಭೂಮಿಯೇ ಜನಪದರಿಗೆ ದೇವರು. ಆದರೆ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಭೂಮಿಯ ಬಗೆ ತಾಳಿರುವ ನಿಲುವು ವಿಭಿನ್ನವಾದುದು. ಇವರಿಗೆ ಭೂಮಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ನವೋದಯ ಕವಿಗಳು ವರ್ಣನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಬಂಡಾಯದವರಿಗೆ

ವಸ್ತನಿಷ್ಠ ಚರ್ಚೆಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಭೂಮಿಯ ಫಲವತ್ತತೆಯನ್ನು, ಅದರ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಬಂಡಾಯಕವಿಗಳು ಅದನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಂಕೀರ್ತವಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಳಿವವರು ಜನಪದರು, ಅದನ್ನಾಳುವವರು ಭೂಮಾಲೀಕರು. ಇದನ್ನು ಅರಿತಿರುವ ಕವಿಗಳು ಜನಪದರ ಸಮಾನತೆಯ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಭೂಮಾಲೀಕರ ಏರುಧ್ವ ಬಂಡಾಯ ಹೂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯಿದೆ. ಬಂಡಾಯ ಮತ್ತು ಜನಪದರಿಬ್ಬರೂ ಭೂಮಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದರೂ ಬಹಳಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಭೂಮಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಜನಪದರಿಗಿರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬಂಡಾಯಕವಿಗಳು ಪ್ರಥಮಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಜನಪದರ ಮುಗ್ದತೆಯಾಚಿಗಿನ ಕ್ರೈಯ್‌ದ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

“ಗೇಣಾಗಲ ನೆಲಕ್ಕಾಗಿ, ಗಟ್ಟಿದಾರುಣ್ಯದ ಮಧ್ಯ
ಹಸಿವೆ ಮೆಟ್ಟಿಲುಹತ್ತಿ, ಆಸೆ ಬಳ್ಳಿಯಹೊತ್ತು
ಸಾಗುಮಾಡಿದ ನೆಲವ, ಭೂಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಂದಿಂಚು
ಬಿಡದೆ ಕಸಿದುಕೊಂಡರು”⁷

ಭೂಸ್ವಾಮಿಗಳು ಗೇಣಾಗಲ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ದಲಿತರ ಧಾರುಣ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಬಗೆಗಿನ ಹೋರಾಟವಿದೆ. ಉಳಿವವರು ಮತ್ತು ಮಾಲೀಕರು ಇಬ್ಬರ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಭೂಮಿ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದುಡಿಯುವವರಿಗೆ ಭೂಮಿ ಕೇವಲ ನೆಲವಾಗಿರದೆ ಬದುಕಿಗಾಗಿ. ಭೂಮಿ-ರ್ಯಾತ್ ಬದುಕಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವರ್ಗಸಂಘರ್ಷದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ, ಕುಂವಿ, ಮನಜ, ಗವಿಸಿದ್ಧಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಂಪಾ, ಮಾಲತಿ ಪಟ್ಟಣಶ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ಗುರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ನಕ್ಷತ್ರ ಮಳೆ ಮೋಡ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಆಕಾಶವು ಜನಪದರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಫೋಟವಾಗಿದೆ. ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ನಂಬಿಕೆಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬದುಕನ್ನು ನೋಡುವ ಬಂಡಾಯಗಾರರಲ್ಲಿ ಜನಪದರಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಣಿಗ್ಗೂ ಮುಗಿಲಿಗೂ ಮದುವೆಮಾಡಿ ನಿಬ್ಬಣ ಹೋಗುವ ಜನಪದರ ಹಾದಿನತಂತು ಅನನ್ಯವಾಗಿದೆ. ನೆಲ ಮುಗಿಲುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಅನಂತವಾದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪತ್ತತ್ವ ಅಗಾಧವಾಗಿದೆ. ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು

ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಜನಪದರು, ಕವಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿಚಾಣಿಗಳು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಆಕಾಶದ ಕಲ್ಪನೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

“ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅಂಗಾತ ಮಲಗಿ
ನೋಡಿದ್ದೆ ಆಕಾಶ, ಚಿಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರಮು
ಮೋಡ ಗುಡುಗ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚು
ಹಕ್ಕಿ ಹೆಲಿಕ್ಕಾಪ್ಪರು ವಿವಾನ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು
ಹೌದು ರಾಜಕುಮಾರಿ ನೀನೊಂದು ಆಕಾಶ” ⁸

ಕಮಲಾ ಹೆಮ್ಮೆಗೆಯವರು ಆಕಾಶವನ್ನು ಗಂಡಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ,
ಚಂಪಾರವರು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೂರ್ಯ ಬಂಡಾಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ
ಮೂಡಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ದಲಿತಸೂರ್ಯ, ಕಪ್ಪಸೂರ್ಯ, ಕೆಂಪುಸೂರ್ಯ ಇತ್ತಾದಿ.
ಕಾವ್ಯಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿವೆ.

“ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರು ಯಂಗಿದ್ದರೋ ಅವರು
ಎಚ್ಚಿತ್ತ ಸಿಂಹಗಳು ನನ್ನಜನರು..
ಬೆಂದುಬಳಿದ ಜನರು ಕೆಂಪುಸೂರ್ಯನ ಕಂಡು
ಹಬ್ಬದೂಟಕೆ ಎದ್ದನೀಂತರಲ್ಲೋ” ⁹

ಕೆಂಪುಸೂರ್ಯ ಹೋಸಬಧುಕಿನ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಹರಿಕಾರ, ಚಂಡ್ರ ತಾರೆ
ಮೋಡಗಳು ಕಾವ್ಯವಸ್ತು ಗಳಾಗಿವೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಹೋರಾಟದ ಬಗೆಗೆ
ಮಾತ್ರ ಕಾವ್ಯ ಕಟ್ಟಿವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಚಂಪಾ ಹೂವು ಹೆಣ್ಣು ತಾರೆಯ
ಬಗ್ಗೆಯೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆಕಾಶದ ಹಲವು ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿನ
ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ನಯಿಸಿ ಹೇಳಿರುವ ಕ್ರಮ ಜನಪದರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

ಆಹಾರ, ವೇಷಪೂರ್ಣ, ವೈದ್ಯಪದ್ಧತಿ, ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಜನಪದರು
ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಜನಪದ
ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಭಾವಬೀರಿದವು ಗಳಾಗಿವೆ. ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ
ವ್ಯಾತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದರೂ ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆರಡರ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು
ಕಾಣಬಹುದು. ಜನಪದರು ಮೂಲತಃ ಮಾತ್ರಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು
ಲುಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಪ್ತಮಾತ್ರಕೆಯರ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ದೇವತೆಗಳನ್ನು
ಹೆಚ್ಚು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳೆರಡರ ಬಗ್ಗೆಯೂ
ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದೇವತೆಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತೀಕವೆಂದು ಅದನ್ನು ಪ್ರತೀಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಹೀಂಗ್ರಾಕೊ ಹನುಮ ಹೀಂಗ್ರಾಕೊ
 ಬಸವೇಗ್ರ ಬಿಡುವದು ಯಾಳ್ಕೆಳ್ಳು ||ಪ||
 ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಾನವ ಕಾಯ್ದಾಂವ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಕಾವ ಸುಟ್ಟಾಂವ
 ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿನಾಗ ಮ್ಯಾಲ್ಮೋರೊ, ಮೋಜು ನಡಸ್ಯಾರಪ್ಪ
 ಭರಮೊರೊ
 ನಮ್ಮವರ ಗೋಳು ಎಲ್ಲೆಪ್ಪ, ಕೇಳುವವರು ಯಾರ್ಥಾರ ಈಗಪ್ಪ”¹⁰

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹನುಮಪ್ಪನನ್ನು ಜನಪದರು ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹನುಮಪ್ಪನಿಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮಗಳಿಲ್ಲ. ಉಂರ ರಕ್ಷಕನಾಗಿ, ಕಷ್ಟ ನಿವಾರಕನಾಗಿ ಬಹುಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟು ಬಸವಿ ಬಿಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಬಡವರ ಗೋಳನ್ನು ಕೇಳುವವರು ಯಾದು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಜಿತ್ತಿಸಿದ ಬಂಡಾಂತು ಕವಿಗಳು ಆ ವುಂಲಕ ಸಾವಾಜಿಕ ಅಸವಾನತೆ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಿದ್ದರುವುದಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಸ್ಯಜಗತ್ತಿನ ಮರ ಗಿಡ ಬಳಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಜನಪದರಿಗೆ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕನುಗೂಣವಾಗಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ನಂಬಿಕೆಗಳಿವೆ. ಮರಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಮರವು ಒಂದೊಂದು ದೇವತೆಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಬಗೆಬಗೆಯ ಸಸ್ಯ ವ್ಯೂಹ ಬೇರು ಬಳಿ ಹೂ ಹಣ್ಣ ಕಾಯಿ ಎಲೆಗಳೂ ಜನಪದರ ಜೀವನಾಡಿಯಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಸಸ್ಯಗಳು ಜೀವಧವಾಗಿವೆ. ಜನಪದ ವೈದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಸ್ಯಲೋಕವೇ ಮೂಲ ಆಕರಷಣಾಗಿದೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಸಸ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಜನಪದರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಆಕರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಮಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆರಂಭದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ನೋವು ಯಾತನೆ ಕೇಂದ್ರವಸ್ತುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆನಂತರ ಹೂವು ಮರ ಗಿಡ ಬಳಿ ಬಗೆ ಜಂಪಾರಂತವರು ಕಾವ್ಯ ಬರೆದರು. ಸಂಪಿಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು

“ನೂರಾರು ಹಾವುಗಳು ಉರೆಲ್ಲಾ ನೋವುಗಳು
 ಸಂಪಿಗೆಯ ಮರದಲ್ಲಿ ಸಾವಿನಾಟ
 ಕೊಂಬೆಕೊಂಬೆಯ ಕೆಳಗೆ ಮಸೆದ ಕ್ತಿಯಸಾಲು
 ಹೆಣಗಳುಯ್ಯಾಲೆಯಲಿ ಮರದಕುಣಿತ”¹¹

ಸಂಪಿಗೆ ಮರವನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ದಮನಿತರ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟು ಎಳೆಮಕ್ಕಳ ಕೊರಳದನಿ

ಕಿತ್ತು ರಾಜರಾದವರು, ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದವರು ನಿರಂತರ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಸಂಪಿಗೆಮರದ ಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಸುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಬಡವ ಶ್ರೀಮಂತರ ನಡುವಿನ ವರ್ಗಹೋರಾಟ, ಉಳ್ಳವರು ಇಲ್ಲದವರ ನಡುವಿನ ಹೋರಾಟ, ಅಸಮಾನತೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿರುವ ಬಡತನ, ಹಸಿಪು, ಶೋಷಣೆ, ನೋಪು ಯಾತನೆಗಳ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಹಲವುತೆರನಾದ ಸಸ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಬದುಕನ್ನು ನೋವಿನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅಧ್ಯೋಸುವುದನ್ನು ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಜನಪದರಿಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ಜೀವಕೇಂದ್ರಿತವಾದುದು. ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಜೀವವಿರುವ ಸಕಲ ಜೀವಿಯೂ ಜನಪದರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿ ಜಾನಪದಕ್ಕೂ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಾಣಿಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತೆರೆದು ಶೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಕಳು ನಾಯಿ ನರಿ ಗೂಳಿ ಹಂದಿ ಹಾವು ಬೆಕ್ಕು ಹದ್ದು ಕಾಗೆ ಆಮೆ ಕತ್ತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳ ಗುಣ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಜನಪದರು ಆದರ್ಶವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದರೆ, ಕವಿಗಳು ಆದರ್ಶಕ್ಕಿಂತ ಕಟುವಾಸ್ತವದ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಹರಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮುದು ಹಬ್ಬಗಳ ದೇಶ. ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆಗಳು ಜನಪದರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿವೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿವಿಧಾನ ದೇವರು ಹಬ್ಬ ಇಪ್ಪಗಳಿಗೆ ಅಂತರ್ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಯುಗಾದಿ, ದೀಪಾವಳಿ, ಹೋಳಿಹಬ್ಬ, ಕಾತೀಕ, ಗೌರಿಗಣೇಶ, ರಂಜಾನ್, ಮೋಹರಂ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ದವಸಹಣ್ಣಿಮೆ, ಸೀಗಿಹಣ್ಣಿಮೆ, ಕಾರಹಣ್ಣಿಮೆ, ಮಣಿತ್ತಿನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಕೃಷಿಯ ಆರಂಭವನ್ನು ಸೂಕ್ಷಿಸಿದರೆ, ನಾಗರಪಂಚಮಿ, ಗೌರಿಹಬ್ಬ, ಕಾತೀಕ, ಮಹಾನವಮಿ, ಹೋಳಿಹಬ್ಬ ಮುಂತಾದವು ಸಾಮೂಹಿಕ ಆಚರಣೆಗೊಳಿಪಟ್ಟಿವೆ. ಆಚರಣೆಗಳು ಕೋಮು ಭಾವನೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಬಾಂದವ್ಯವನ್ನು ಬೆಸೆಯುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಜನಪದರ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಚರಣೆಯ ಮೂಲಕ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹಬ್ಬದ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವರು. ಆದರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಕಾಲಫೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಬ್ಬವೂ ಸಂತೋಷ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹಬ್ಬಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೊರಿರುವ ಮೂಡನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು, ಅನಗತ್ಯ ವ್ಯಯಮಾಡಿ ಸಾಲದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಯುಗಾದಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಬಂಡಾಯ ಕವಯತ್ತಿಯರು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪೇದನಾಶೀಲರಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ತಮ್ಮ ಶಾಜಮಹಲಿನ ಹಾಡು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ

“ಉಗಾದಿಯ ಉರಿಯಲ್ಲಿ
ಎದೆಬಿರಿದು ಬಟ್ಟಾಬಯಲು
ಬೆಳಗೆಲ್ಲ ಹೊರಚೆಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಡುವಾಗ
ನನಗಾಗಿ ನನ್ನ ನೆಲೆ ನಗುವುದಿಲ್ಲ”¹²

ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಯುಗಾದಿ ಸಂಭ್ರಮವಾಗಿರದೆ ನೋವು ನಿರಾಸೆಯಾಗಿ ತಂದಿದೆ. ಯುಗಾದಿಯ ಉರಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲದನಗೆ ಬೆಂದು ಹೋಗಿರುವುದನ್ನು, ಅಪಾಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವರ್ತಮಾನದ ನೋವು ನಿರಾಸೆಗಳ ನಡುವೆ ಹಬ್ಬಿ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ತಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಬ್ಬಿದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಸಮಾನತೆ, ಅನ್ಯಾಯ, ಶೋಷಣೆಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿರುವಾಗ ಯಾವ ಹಬ್ಬಿ ಆಚರಣೆಗಳೂ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಾರವು ಎಂಬುದು ಇವರ ನಿಲುವಾಗಿದೆ.

ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಥಾನವಾದ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುವ ರೈತವರ್ಗವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮಳೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ಬರಗಾಲ ಆವರಿಸುತ್ತದೆ. ಬರಗಾಲ ಬಂದರೆ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಬದುಕಿದ್ದಾರೆಂದು ಜನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ತೀವ್ರತರವಾದ ಬರಗಾಲಬಿದ್ದರೆ ಮಳೆಗಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುವ ಜನಪದರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮುಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ಮುಖಿಮಾಡಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ರೈತನ ಯಾತನೆ ನೋವಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಬರಗಾಲದ ಬಗಗೆ ಬರೆಯಿದ ಬರಹಗಾರನಿಲ್ಲ. ಬಂಡಾಯ ಬರಹಗಾರರು ಸಮಾಜದೊಡಲಿನ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದು ತೋರಿಸಿದ ನೋವಿನ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿರು. ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುವ ತ್ರಿಪದಿ, ಲಾಪಣಿ, ಕಥನಕವನ, ಜೀಪದಗಳಿವೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಬರಗಾಲದ ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬರಗಾಲ ಹಾಗೂ ಮಳೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಾ ಸಾಮ್ಯತೆಯಿದೆ. ಜನರದನಿಯಾಗಿ ಜನಪದರ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಾಗಿರುವ ಬಂಡಾಯಕಾವ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ವೈವಿಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

‘ಅನ್ನನೀರು ಸಿಗದಕ್ಕ ಗೂಳಿ ಕಿತ್ತೂಂಡ್ಲೋಗಿ

ಬರಗಾಲ್ಕಾಗ ಸತ್ತ ಕಥೆಯಾರಿ
ಬರಗಾಲ ಬರುವುದು ಸಾಷ್ಟಾರ ಬಲಿಲಿಕ್ಕೆ
ಇದೆಂಥಾ ದೇಶಾ ನೋಡಾರೀ.”¹³

ಬರಗಾಲದ ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿ ಆಕಾಶಗಳು ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆಗೆ ಶುದ್ಧ ಗಿಡಗಂಟೆಯೆಲ್ಲಾ ಕರಕಾಗಿ ಮಳೆ ದೇಶಾಂತರ ಹೋಗಿದೆಯೆಂದು ಕಳಬಳ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಬರಗಾಲವು ಸಾಹುಕಾರರು ಮತ್ತಪ್ಪು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುತ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ‘ಅಲ್ಲೆಕುಂತವರೆ’ ಖಂಡಕಾವ್ಯವೂ ಬರಗಾಲದ ತೀವ್ರತರ ಜಿತ್ತೊಂದ ಶುರವಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಹೀಗೆ ಹಾಡುಗಟ್ಟದ ದ್ವಿಪದಿ, ತ್ರಿಪದಿ, ಚೌಪದಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿವೆ. ಜಂಪಾ, ಕಾಳೇಗೌಡ ನಾಗವಾರ, ಬರಗಾರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ, ಗವಿಸಿಧ್ರು ಬಳಾರಿ, ಲತಾ ರಾಜಶೇಖರ, ಕೆಮಲಾ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ, ಅಮರಚಂತ, ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ ಮುಂತಾದವರು ರಚಿಸಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳು ಬರಗಾಲ ಕುರಿತ ದಟ್ಟವಾದ ಜಿತ್ತೊವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿಡುತ್ತವೆ.

ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದವು ತಾಯಿಬೇರಾಗಿ ಜಿಗುರಿದರೆ ಕೆಲವೋಮ್ಮೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹಿಂದಣ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಪ್ರವಾಣದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಜನಪದ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಗಭೀರಕರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಅಭಿವೃತ್ತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಏಭಿನ್ನ, ಏಶಿಷ್ಟವಾದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದೆ. ಅಕ್ಕರ ಜಾಳನವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡ ವರ್ಗವು ಸುಪ್ರವಾಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣಾನುಭವದ ಲೇಖಕರು, ಜನಪದರ ಬದುಕನ್ನು ತಮ್ಮ ರಚನೆಯನ್ನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ರವಾಣದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲ ಕಾಲಫಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಪಂಥ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಂದಿವೆ.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿ

1. ಜೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರ. ಆಯ್ದು ಕವನಗಳು. ಗುಲ್ಬರ್ಗ್. 1997 ಮಟ-27.
2. ಅರ್ಚನಗೌಳಸಂಗಿ: (ಸಂ) ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ. ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶ. ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಗದಗ 2009. ಬಿಡಿತ್ತಿಪದಿಗಳು ಮಟ-33.
3. ಕೆ.ಬಿ.ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ಹೆಚ್.ಗೋವಿಂದಯ್ಯ, ನಟರಾಜ್ ಬೂದಾಳ್(ಸಂ) ದಲಿತಕಾವ್ಯ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಬೆಂಗಳೂರು-1996 ಕೆ.ರಾಮಯ್ಯ-ಬರುತಿಹೆವು ನಾವು. ಮಟಸಂಖ್ಯೆ-258
4. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ: ನನ್ನಜನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕವಿತೆಗಳು. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು. 1983. ಸಂಪಿಗೆ ಮರದಲ್ಲಿ-ಮಟ-67.
5. ಜೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರ: ಆಯ್ದು ಕವನಗಳು ಗುಲ್ಬರ್ಗ್. 1997. ಬಸವಣಿಫಾಡು ಮಟ-27.
6. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ: ನನ್ನಜನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕವಿತೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು. 1983. ಒಂದು ಮೂಳೆಯಹಾಡು. ಮಟ-4
7. ಮನಿವೆಂಕಟಪ್ಪಾವಿ: ದಲಿತ ಚಳುವಳಿ ಒಂದು ಅವಲೋಕನ. ವಿಚಾರವಾದಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಮೈಸೂರು 1998 ಕೆಂಡದನಡುವೆ. ಮಟ-35
8. ಚಂಪಾ: ಶಾಲ್ಕಲಾ ನನ್ನ ಶಾಲ್ಕಲಾ. ಆಂದೋಲನ ಗದಗ 1977 ನನ್ನ ಅಕಾಶ
9. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ: ನನ್ನಜನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕವಿತೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು. 1983. ಕೆಂಪುಸೂರ್ಯ. ಮಟ-36
10. ಜೆನ್ನಣಿ ವಾಲೀಕಾರ: ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ವಿಂಡಕಾವ್ಯದ ಹಾಡು ಗುಲ್ಬರ್ಗ್ 1994 ಮಟ-3.
11. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ: ನನ್ನಜನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕವಿತೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು. 1983. ಕೆಂಪುಸೂರ್ಯ. ಮಟ-84
12. ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ: ನಾನೆಂಬ ಮಾಯೆ, ಸಪ್ಪಬುಕ್ ಹೌಸ್ ಬೆಂಗಳೂರು 2007 ಮಟ-17

13. ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲಿಕಾರ: ಕಗ್ತುಲೆ ಖಂಡಕಾವ್ಯದ ಹಾಡು ಗುಲ್ಫ್‌ಗ್ರೆ 1994.
ಪೆಟ-137

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಅಜುರ್ನ ಗೋಳಸಂಗಿ (ಸಂ): ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ವಿಮರ್ಶೆ. ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು. ಗದಗ. 2009
- 2 .ಮಂಜುಳ. ಬಿ. ಎಸ್ : ದಲಿತ/ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ. ರಾಜ್ ಪ್ರಕಾಶನ. ಮೈಸೂರು-2017
3. ಒಸವರಾಜ ಸಬರದ: ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ. ಕನ್ನಾಡಿಕ ಜಾನಪದ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು 1997
- 4 .ಮಿಶ್ರಲರಾವ್ ಮುಕರಂಬಾ: ಚೆನ್ನಣ್ಣವಾಲೀಕಾರರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯದ ತಾತ್ವಕ ಧೋರಣೆ. ಅನ್ನದಾನಿ ಭ್ರೇರವ ಪ್ರಕಾಶನ ಬೆಂಗಳೂರು 2017